

Горелій С. С.,
здобувач освітньо-наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРИВАЛОЇ ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ

Стратегічна стійкість системи національної безпеки України є відповіддю на якісно нову конфігурацію загроз, пов'язаних із тривалою гібридною агресією РФ, деструктивними змінами у структурі безпекового середовища, системними ударами по критичній інфраструктурі, масштабною зовнішньою та внутрішньою міграцією населення та трансформацією оборонно-промислових спроможностей держави. Теоретично стратегічну стійкість доцільно розглядати як інтегральну властивість системи національної безпеки, що відображає її здатність не лише витримувати довготривалі багатовимірні впливи, але й адаптуватися, відновлюватися та здійснювати цілеспрямовану трансформацію інститутів, політик і ресурсних конфігурацій. У цьому розумінні стійкість виходить за межі традиційного фокусу на військовій складовій і охоплює політичну, економічну, інформаційну, соціогуманітарну, екологічну та технологічну сфери [1].

Вітчизняна нормативно-правова база фактично закріплює категорію стійкості як один з системоутворюючих принципів національної безпеки. Так, в Законі України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII [2] визначено цілі й засади державної політики у сфері безпеки та оборони, а в новітніх редакціях прямо орієнтує її на захист від комплексних загроз, що охоплюють не лише військову, а й інформаційну, економічну та інші сфери. Стратегія національної безпеки України «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ - БЕЗПЕКА КРАЇНИ», затверджена Указом Президента № 392/2020 [3], концептуалізує державну політику через три ключові засади – стримування, стійкість та взаємодію. Стійкість визначається як здатність суспільства й держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стає функціонування та мінімізувати внутрішні й зовнішні вразливості; водночас запровадження національної системи стійкості проголошується одним із пріоритетних напрямів державної політики. Стратегія воєнної безпеки України «ВОЄННА БЕЗПЕКА –

ВСЕОХОПЛЮЮЧА ОБОРОНА» затверджена Указом Президента № 121/2021 [4] поглиблює цей підхід, запроваджуючи концепт «всеохоплюючої оборони», який поєднує військові, політичні, економічні, інформаційні та громадянські зусилля, орієнтовані на превенцію, стійкий опір агресії, протидію в кібер- та інформаційному просторі, а також мобілізацію всього потенціалу держави та суспільства. Виходячи з цього, головною метою Стратегії є «завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України на засадах стримування, стійкості та взаємодії, що забезпечує воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність держави...» [4].

У теоретичному вимірі це означає перехід від вузького розуміння безпеки як сфери діяльності силових структур до багаторівневої моделі «whole-of-society», де кожен суб'єкт – органи державної влади, місцевого самоврядування, бізнес, громадянське суспільство, окрема особа – стає елементом мережі стійкості. Концепція забезпечення національної системи стійкості [5] прямо виходить з того, що стійкість має бути вбудована в усі сфери публічного управління й базуватися на готовності та спроможності суб'єктів протидіяти загрозам. Національна система стійкості має забезпечити роботу таких складових:

- спроможність до повноцінного функціонування державних органів, їхня інституційна стійкість;
- безпека та захищеність об'єктів критичної інфраструктури: кібербезпеки, оборони і правопорядку, транспортної системи та охорони здоров'я;
- спроможність єдиної державної системи цивільного захисту до дій в умовах загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій;
- здатність ефективно реагувати на неконтрольоване масове переміщення людей;
- суспільна стійкість, зокрема до інформаційних впливів;
- фінансово-економічна стійкість.

З теоретико-методологічної точки зору, стратегічна стійкість національної безпеки України належить до класу системних категорій, що поєднують елементи «resilience» (здатність витримувати та адаптуватися) та

«transformability» (здатність змінювати структурні параметри системи у відповідь на екзистенційні загрози). Дослідження Національного інституту стратегічних досліджень підкреслюють, що, попри значний потенціал стійкості, інституційні механізми її забезпечення тривалий час залишалися фрагментарними, що обмежувало можливість довгострокового планування в умовах гібридної агресії. Концепція забезпечення національної стійкості в Україні має базуватися на широкому підході й не обмежуватися лише формуванням ефективної системи кризового менеджменту на основі систем захисту населення від надзвичайних ситуацій та безпеки об'єктів критичної інфраструктури [6]. У науковій праці «National Resilience and National Resistance - the Cornerstones of Ukraine's Steadfastness: Following the russian-Ukrainian War Lessons» автори акцентують увагу на тому, що стійкість має бути інтерпретована не лише як «повернення до попереднього стану», а як «рух уперед» через реформування інституцій, переосмислення безпекової архітектури та нарощування оборонно-промислового й технологічного потенціалу [7].

Українська специфіка стратегічної стійкості визначається, передусім, тривалим характером російської гібридної агресії, що включає поєднання військових дій, інформаційно-психологічних операцій, кіберударів, енергетичного шантажу, економічного тиску, спроб дестабілізації політичної системи та маніпуляцій міграційними потоками. Досвід 2014-2025 рр. показує, що об'єктом атак стає не лише військовий потенціал, а й критична інфраструктура – енергетика, транспорт, зв'язок, логістика, об'єкти водо- та теплопостачання. У відповідь держава розробляє та реалізує комплексні рішення щодо підвищення стійкості енергетичної системи, диверсифікації джерел постачання, посилення кіберзахисту та кризового управління.

Системна теоретична модель стратегічної стійкості національної безпеки України має враховувати декілька взаємопов'язаних рівнів. На макрорівні йдеться про інституційно-правову рамку – Стратегію національної безпеки, Стратегію воєнної безпеки, концепції національної системи стійкості та інформаційної безпеки, а також імплементацію стандартів НАТО та ЄС у сфері захисту критичної інфраструктури, кібербезпеки та цивільного захисту. На мезорівні ключовими є галузеві політики (енергетична, транспортна,

інформаційна, міграційна, соціальна), що визначають конкретні механізми зниження вразливостей і підвищення адаптаційної здатності секторів. На мікрорівні стратегічна стійкість проявляється у поведінкових та ціннісних установках громадян, рівні довіри до інститутів, готовності до самоорганізації й участі в обороні та відновленні. Саме поєднання цих рівнів дозволяє говорити про комплексну, а не фрагментарну стійкість.

Таким чином, теоретичне обґрунтування стратегічної стійкості системи національної безпеки України передбачає її розуміння як багаторівневої, багатовимірної властивості держави й суспільства, що формується на перетині національного правового поля, міжнародних стандартів НАТО та ЄС, досвіду протидії гібридній агресії та унікального соціетального ресурсу українців. Такий підхід дозволяє поглибити розуміння механізмів забезпечення довгострокової стійкості держави, пов'язуючи воєнну, інституційну, критичну, соціальну та економічну стійкість у єдину концептуальну рамку й створюючи теоретичну основу для розроблення конкретних політик відновлення та розвитку у повоєнний період.

Список використаних джерел

1. Пирожков С.І. Національна стійкість: стратегія забезпечення. *Український географічний журнал*. 2021. № 2(118). С. 3-10. DOI: 10.15407/ugz2022.02.003
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
3. Стратегія національної безпеки України «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ - БЕЗПЕКА КРАЇНИ» : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>
4. Стратегія воєнної безпеки України «ВОЄННА БЕЗПЕКА - ВСЕОХОПЛЮЮЧА ОБОРОНА» : Указ Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>
5. Концепція забезпечення національної системи стійкості : Указ Президента України від 27 вересня 2021 р. № 479/2021. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>
6. Резнікова О.О. Щодо концепції забезпечення національної стійкості в Україні. *Аналітична записка. Серія «Національна безпека»*. Національний

інститут стратегічних досліджень. 2020. № 8. URL :
<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/schodo-koncepcii-zabezpechennya-nacionalnoi-stiykosti-v-ukraini> (Дата звернення: 22.11.2015р.).

7. Havryliuk I., Cherep V., Didichenko V., Kin O. National Resilience and National Resistance - the Cornerstones of Ukraine's Steadfastness: Following the russian-Ukrainian War Lessons. *Military Science*. Vol. 3 No. 1 (2025). Pp. 73-99. URL : <https://themilitaryscience.com/index.php/journal/issue/view/6>